

EDUCAȚIA ȘI CERCETAREA ROMÂNEASCĂ

Starea prezentă și perspectiva

Workshop, București, 30 martie 2017

Editori:

Petre T. Frangopol

Dorel Banabic

Daniel David

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2018

CERCETAREA ÎN ȘTIINȚELE SOCIALE DIN ROMÂNIA: ÎNTRE VOCAȚIA EXCELENȚEI ȘI PROVOCĂRILE INSTITUȚIONALE

ADRIAN MIROIU, DAVID DIACONU, ADELIN DUMITRU

*Școala Națională de Studii Politice și Administrative,
Departamentul de Științe Politice, București
adrian.miroiu@snsps.ro, david.diaconu@politice.ro, adelin.dumitru1@gmail.com*

1. Introducere

Deși de cele mai multe ori nu este formulată explicit, o întrebare stă persistent în spatele analizelor care au ca obiect starea actuală (nu tocmai dezirabilă) a cercetării științifice românești și, îndeosebi, poziționarea acesteia (din nou, puțin aducătoare de satisfacții) în context internațional: cum se explică această stare? Și, îndeosebi – iar aici este miezul întrebării – e vorba de motive individuale, de trăsături specifice ale cercetătorilor din universitățile și din institutele din țara noastră, sau (și) de altceva?

În această lucrare ne propunem să oferim acestor întrebări nu atât un răspuns tranșant, cât mai curând o pistă de a le investiga. Argumentul nostru central va fi acela că, pentru a explica starea actuală (comparativă) a cercetării științifice românești, vom câștiga cel mai mult dacă ne vom concentra asupra factorilor de natură instituțională care constrâng într-un fel sau altul activitatea de cercetare a autorilor români. Prin „factori de natură instituțională” vom înțelege îndeosebi reglementările – regulile și normele – cu privire la modul în care se realizează cercetarea și la cel în care ea contează pentru cariera profesională a universitarilor. Abordarea teoretică pe care ne sprijinim se numește „neoinstituțională”¹. Ea susține că reglementările dintr-un domeniu constrâng puternic, prin intermediul stimulentei pe care le creează, comportamentul actorilor vizați: atât strategiile lor de acțiune, cât și numărul și calitatea produselor activității lor.

¹ Sensul pe care îl vom asuma aici pentru termenul ”instituție” provine din abordarea economică, asociată cu autori precum D. North:

Instituțiile sunt regulile jocului într-o societate sau, mai formal, sunt constrângeri elaborate de oameni care dau formă interacțiunilor umane. În consecință, ele structurează stimulentele din cadrul schimburilor omenești, fie acestea politice, sociale sau economice. Schimbarea instituțională dă formă felului în care societățile evoluează în timp și este astfel cheia înțelegerii schimbării sociale. (North, 1990, p. 1).

Desigur, factorii individuali își au rolul lor; iar în cazul cercetării științifice talentul, efortul susținut, vocația cercetătorului de a atinge excelența sunt extrem de importante pentru a obține rezultate. Dar, atunci când avem în vedere un număr mare de persoane (precum de exemplu toate cadrele didactice din universitățile românești care, la un moment dat, sunt cuprinse în departamentele universitare de un anumit profil), trăsăturile individuale ale cercetătorilor nu sunt suficiente pentru a explica toate fenomenele relevante. E nevoie și de altceva.

Luând ca exemplu un eșantion reprezentativ de cercetători din 11 țări din Europa¹, Kwiek (2015) a arătat că numai performanțele primilor 10% dintre cercetători pot fi explicate prin invocarea caracteristicilor individuale ale acestora. Analizând cercetarea științifică din cele șase universități românești de medicină, Proteasa, Păunescu și Miroiu (2017) au ajuns la o concluzie similară, deși au făcut apel la o altă metodologie și alte metrici de evaluare a rezultatelor. Ei au argumentat că factorii individuali dau seamă doar de rezultatele primilor 5% dintre cercetătorii din domeniul medical. Pentru majoritatea cercetătorilor, nivelul rezultatelor atinse se poate explica prin altceva. În acord cu acest argument, vom sugera că explicația alternativă trebuie să facă apel la factori instituționali sau structurali.

Fiecare dintre noi trăim și lucrăm într-un cadru instituțional extrem de complex. În învățământul superior românesc probabil că printre regulile, normele care au cea mai puternică influență asupra felului în care cadrele didactice își proiectează strategiile de acțiune și efectiv acționează, se găsesc cele care privesc avansarea în carieră. Începând cu cei care ocupă posturile de intrare în sistem – asistenții și lectorii – și continuând cu aspirații la poziții mai înalte – de conferențiar universitar, profesor universitar sau cadru didactic abilitat (să conducă doctorate) – toți sunt interesați de criteriile și standardele minime de eligibilitate a unui candidat pentru ocuparea unui post în sistem. Căci ocuparea unui post și avansarea spre poziții mai înalte țin în mod esențial de interesele cele mai presante ale fiecărui cadru didactic: obținerea unui prestigiu mai ridicat, posibilitatea ocupării unor poziții de decizie în cadrul universității (de șef de departament, decan etc.), precum și câștiguri salariale mai mari. Altfel zis, aceste reglementări (sau altfel formulat: acești factori instituționali) dau naștere unui sistem deosebit de complicat de stimulente pentru ca cineva să depună un efort specific, foarte consistent, pe un termen mediu și lung, pentru a realiza cercetarea.

În cele ce urmează vom argumenta mai specific în această direcție. Vom analiza diversele criterii și standarde care au funcționat în învățământul universitar românesc prin care s-a realizat evaluarea activității de cercetare a unui candidat la concursurile de ocupare a unui post de conferențiar și de profesor universitar. Vom avea în vedere un interval de timp foarte lung: perioada 1994-2017. Întrucât aceste criterii și standarde au fost și sunt diferite pentru domenii diferite de specializare, ne vom limita la un singur domeniu: cel al științelor sociale. În cadrul acestuia sunt cuprinse sociologia, științele politice și relațiile internaționale, comunicarea și

¹ Din păcate, România nu a fost inclusă în acest eșantion.

relațiile publice, administrația publică. În universitățile din România numărul cadrelor didactice care funcționează în departamente care oferă programe de studii (de licență, masterat și doctorat) în acest domeniu nu este deloc mic. Noi ne vom concentra exclusiv asupra cadrelor didactice din departamentele de științe politice și relații internaționale; cum vom vedea, doar în acest caz e vorba de mai mult de cinci sute de persoane.

Criteriile și standardele (minime) pentru ocuparea unui post de conferențiar universitar, de profesor universitar și, mai nou (odată cu intrarea în vigoare a legii educației nr. 1/2011) pentru obținerea abilitării (a poziției de conducător de doctorat) sunt stabilite de comisiile de specialitate ale unui organism autonom al Ministerului Educației¹ numit Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare² (CNATDCU).

Vom mai aminti încă un factor important. În prezent există și un alt sistem de reglementări care furnizează cadrelor didactice din universitățile românești (de stat) un set specific de stimulente pentru modul în care realizează cercetarea. Un alt organism autonom al Ministerului Educației, numit Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior (CNFIS), aplică o metodologie prin care universitățile de stat sunt evaluate pe domenii (fundamentale) de studii conform mai multor criterii, unul dintre acestea fiind activitatea de cercetare a cadrelor didactice³. Fiecare universitate are interesul de a obține un scor cât mai bun pe indicatorii prin care se măsoară cercetarea, căci de acesta depinde nivelul finanțării obținute. De aceea pare rezonabil să presupunem că universitățile vor încerca să stimuleze cadrele didactice într-un fel sau altul (pozitiv sau nu!) pentru ca scorul lor să fie mai bun. (Cu toate acestea, în cele ce urmează nu vom avea în vedere acești factori.) Unul dintre indicatorii folosiți de CNFIS este cel al punctajului obținut de fiecare cadru didactic conform metodologiei CNATDCU. Un altul, extrem de important, este cel al indicelui Hirsch (h) pe care îl are fiecare cadru didactic. Pentru domeniul științe politice și relații internaționale, indicele h se calculează luând în considerare ca bază de date Google scholar. (Din acest motiv, în analiza pe care o vom face în cele ce urmează, vom face apel tot la un indicator

¹ Ca o convenție, atunci când ne vom referi la acest minister vom spune: Ministerul Educației. Aceasta chiar dacă de-a lungul sfertului de secol pe care îl avem în vedere ministerul a avut un număr extrem de mare de denumiri oficiale: Ministerul Învățământului; Ministerul Educației Naționale; Ministerul Educației și Cercetării; Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului; Ministerul Educației, Cercetării și Inovării; Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului; Ministerul Educației și Cercetării Științifice; Ministerul Educației Naționale și Cercetării Științifice. n prezent denumirea oficială este: Ministerul Educației Naționale (vezi: <http://cnred.edu.ro/#istoricul-denumirilor-oficiale-ale-Ministerului>). O scurtă analiză a semnificațiilor acestor schimbări se află în Miroiu, Florian (2015, p. 18n).

² Înainte de intrarea în vigoare a legii educației nr. 84/1995 funcționa o așa-numită Comisie superioară de diplome.

³ Vezi de exemplu CNFIS, *METODOLOGIE de alocare a fondurilor bugetare pentru finanțarea de bază și finanțarea suplimentară, a instituțiilor de învățământ superior de stat din România, pentru anul 2017*, la:

http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2017/02/PropunereCNFIS_Metodologie_2017.pdf.

de acest tip, calculat de asemenea cu referire la baza de date Google scholar.) Ceea ce vom încerca să argumentăm este că aceste criterii și acești indicatori – acești „factori instituționali” – joacă un rol pivotal în configurarea a ceea ce publică și unde publică cadrele didactice din învățământul superior românesc.

2. Un punct de plecare

Într-o foarte stimulativă analiză comparativă a nivelului cercetării științifice românești, în care apelează la *Science & Engineering Indicators 2014* folosiți de National Science Foundation, Corlan (2015) își exprimă la un moment dat o nedumerire. Având în atenție domeniul socio-economic, el observă următoarea situație: există unele salturi tranzitorii în numărul de publicații. Astfel, în 2007 și 2008 în România s-au publicat câte 75 și respectiv 129 de articole în științe economico-sociale indexate în baza de date ISI¹. Anterior, se publicau în jur de 5 pe an, dar ulterior acestei date se publică în jur de 20 pe an. Aceste salturi durează mai mult de un an, deci nu sunt simple erori de înregistrare. Autorul notează oarecum intrigat: pentru aceste salturi nu avem o explicație. Cu alte cuvinte, dacă factorii pe care am dori să îi numim pentru a explica aceste salturi în numărul de publicații științifice din domeniul științelor social-economice ar fi numai individuali, nu am putea explica de ce ele s-au produs, și anume exact atunci.

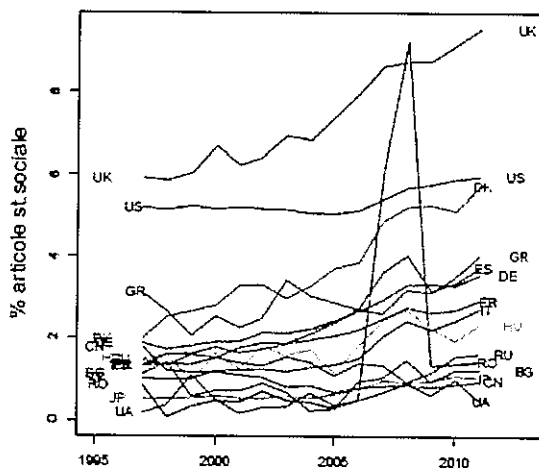

Fig. 1 Variația în timp a proporției de articole provenind dintr-o țară, în domeniul științelor sociale (preluat din Corlan: 2014, p. 119)

¹ Pentru anul 2016 National Science Foundation a apelat la baza de date Scopus. România este evidențiată ca una dintre țările care în perioada 2003 – 2016 au avut o creștere anuală foarte ridicată a numărului de publicații științifice (de 18,3%). E greu de presupus că această schimbare se poate explica altfel decât prin apelul la factorii instituționali, având în vedere faptul că exact în această perioadă – cu urcușuri și coborâșuri – tendința în România a fost aceea de a stimula publicarea de articole științifice în reviste indexate (și) în Scopus.

Să încercăm să ne uităm, însă, în altă parte – la factorii instituționali. Cum neregularitatea s-a produs în anii 2007 și 2008 (dar nu și în 2009), ar fi instructiv să ne uităm la unele schimbări în regulile privind ocuparea posturilor didactice superioare (de conferențiar și de profesor universitar) din anii 2005-2008; aceasta, desigur, pentru că efectele unor schimbări în ceea ce privește stimulentele cu care se confruntă aspiranții la obținerea acestor poziții se manifestă nu imediat, ci într-un interval ceva mai lung. Iar de la elaborarea unei lucrări științifice până la publicarea ei, intervalul de timp este de regulă mai lung de un an de zile.

În bibliografia de la sfârșitul acestui eseu vom menționa un număr destul de mare de reglementări privind standardele și indicatorii privind ocuparea posturilor didactice care au fost promulgate și au fost în vigoare pentru un anumit interval de timp în domeniul științelor sociale¹. Le vom analiza mai în detaliu imediat mai jos. Pentru moment, să ne uităm însă la anul 2005 (reglementările puse atunci în practică au fost susținute și promovate de ministrul M. Micălea). În acele reglementări² (vezi OM nr. 5098/2005 și 5099/2005) întâlnim prima mențiune a necesității publicării în reviste/volume recunoscute de CNCSIS, indexate ISI sau BDI sau în volume naționale/internaționale cu ISBN sau ISSN. Opțiunea de a introduce astfel de indicatori avea o motivație strategică extrem de clară: aceea de a racorda cercetarea românească la cea internațională.

Astfel, pentru obținerea unui post de conferențiar universitar standardul minim cerea publicarea a 2-4 articole/studii/brevete de invenție, după caz, realizate în ultimii 5 ani în calitate de autor sau coautor. Și, foarte important, din cele 2-4 articole/studii/brevete de invenție cel puțin două trebuiau să fie cotate ISI (de exemplu, articole, studii prezentate la conferințe etc.) sau indexate în baze de date internaționale de referință pentru domeniu (aceste baze de date de referință erau stabilite pentru fiecare domeniu de comisiile de specialitate ale CNATDCU).

Cerința ca cel puțin unele publicații să fie în reviste cotate ISI a determinat, desigur, ca la concursurile de ocupare a posturilor de conferențiar și de profesor universitar să se înscrie doar candidați care au reușit să publice în acele locuri. Stimulentul instituțional de a proceda astfel era extrem de puternic. De aceea nu poate fi surprinzător faptul că în anii imediat următori intrării în vigoare a cerinței de a publica în reviste cotate ISI numărul articolelor publicate în acestea a crescut spectaculos.

Dar de ce odată cu anul 2009 lucrurile s-au schimbat radical, încât numărul acestor articole să scadă de mai bine de cinci ori? Dacă, din nou, încercăm o explicație care face apel la factorii instituționali, de bună seamă că atenția noastră ar trebui să se îndrepte către reglementările de același tip care au fost promovate începând cu anul 2006. Iar dacă procedăm astfel, atenția ne duce spre una dintre cele

¹ Mulțumim Deliei Gologan pentru sprijinul în colectarea informațiilor cu privire la evoluția acestor reglementări.

² Potrivit OM. 5099/2005 obținerea titlului de profesor universitar însemna automat și dobândirea dreptului de conducere de doctorat, dacă profesorul era afiliat unei școli doctorale. Această prevedere a fost eliminată de reglementările din 2007.

mai cunoscute „inovații” din învățământul superior românesc: faimoasele instrumente de echivalare a contribuțiilor științifice. Ideea părea simplă și atractivă: un număr mai mare de publicații la nivel local, în reviste mai puțin vizibile, poate fi considerat ca echivalent sub aspectul valorii cu un număr mai mic de publicații în reviste mai vizibile, de o calitate recunoscută ca mai înaltă. Astfel, potrivit OM nr. 3548/2006, obținerea unui grant internațional era echivalată cu obținerea prin competiție în calitate de director de proiect¹ a unui grant/contract de cercetare la nivel național. De asemenea: un articol cotate ISI era echivalat cu patru articole în reviste naționale recunoscute în domeniu; tot așa, citarea într-o bază de date internațională se echivala cu trei articole în reviste naționale recunoscute în domeniu.

Odată cu aplicarea, prin reglementările promovate de noii miniștri (începând cu M. Hărdău), a ideii de echivalare, stimulentele de a publica în reviste cotate ISI nu au mai funcționat²: căci pentru a îndeplini standardele minimale pentru a ocupa un post de conferențiar sau de profesor universitar era acum posibil să se publice din nou în reviste locale (pompos numite „reviste naționale recunoscute în domeniu”). Iarăși, nu e surprinzător să notăm consecința imediată: scăderea, observată corect de Corlan, a numărului articolelor publicate anual în reviste cotate ISI de către cercetătorii³ din România.

3. O lume imprevizibilă

Acest episod din istoria evaluării cercetării realizate de cadrele didactice din universitățile românești este pilduitor pentru a identifica modul în care reglementările existente au constrâns în modalități specifice comportamentul acestora. Direct spus: subiecții unei reglementări (cu termenul mai tehnic folosit aici: ai unor aranjamente instituționale) adoptă exact acele comportamente care îi asigură că vor performa, potrivit acestora, cel mai bine. Cere unor aspiranți la o poziție de conferențiar sau de profesor universitar să producă, în primul rând, cursuri pentru studenții înscriși în programe de licență, la forma de învățământ la distanță – și ei vor începe să publice astfel de materiale! Sau cere-le, alternativ, să publice în reviste de un anumit tip – și ei vor reuși în curând să găsească mijloace pentru a publica în ele! (Chiar dacă, așa cum vom vedea imediat, acest lucru se va întâmpla și prin distorsionări ale obiectivului urmărit – care, în cheie instituțională, reprezintă consecințe neintenționate ale adoptării anumitor măsuri.)

Istoria de aproape un sfert de secol a proceselor de gestionare în învățământul superior din România a resursei umane e plină de alte momente în

¹ Pe aceeași linie de gândire, prin OM nr. 5896/2008 contractele de cercetare-dezvoltare-inovare cu operatori economici sau instituții din țară ori străinătate, cu valoare mai mare de 10.000 euro, erau asimilate granturilor de cercetare obținute prin competiție.

² În spațiul academic este cunoaștere comună faptul că în general e mai dificil să se publice într-o revistă cotate ISI decât într-una indexată în alte baze de date, mai incluzive.

³ Mutații analoge au fost făcute și în cazul cercetătorilor științifici I și II; din păcate, nu este aici locul pentru a discuta aceste chestiuni.

care regăsim aceeași structură: cadrele didactice care aspiră să obțină o poziție mai înaltă în sistem – de conferențiar sau profesor universitar sau de conducător de doctorat – își configurează comportamentul ținând cont de regulile care erau promovate la un moment dat. Să luăm câteva exemple.

În anul 1994 reglementările existente nu includeau în mod specific domeniul științei politice; dosarele candidaților erau analizate în cadrul comisiei de filosofie. Pentru a ocupa un post de profesor universitar, cerințele se concentrau pe două tipuri de contribuții în cercetare: minimum 3-4 cărți de specialitate publicate în edituri de prestigiu și minimum 40 de studii publicate în reviste științifice și/sau în volume colective. Evaluarea putea face apel la citări semnificative sau la aprecieri asupra acestor lucrări, publicate în reviste de specialitate. Încă de atunci se considera că citările măsoară impactul unei lucrări științifice. Dar citările nu erau un standard de evaluare a contribuțiilor unui candidat. Cum se vede, standardele minime erau ridicate din punct de vedere cantitativ. Să mai observăm că, în ceea ce privește studiile publicate, nu se făcea nicio deosebire între cele publicate în volume colective și cele publicate în reviste: altfel zis, regulile nu stimulau în niciun fel publicarea în reviste. Să mai notăm că nu exista nicio cerință privind vizibilitatea internațională a cercetării. Ceea ce, iarăși, însemna că regulile nu ofereau stimulente în acest sens. De aceea, nu era de așteptat ca un candidat la poziția de profesor universitar să depună eforturi specifice pentru a publica și în reviste din străinătate.

În anul 2001 în cadrul CNATDCU funcționa deja o comisie specifică de sociologie, științe politice și științe ale comunicării, care a stabilit standarde și criterii specifice. Acestea difereau destul de mult de cele stabilite în anul 1994. Să ne amintim că, în acea perioadă, numărul studenților crescuse foarte mult în fiecare universitate: statul subvenționa un număr aproape dublu de studenți față de cel subvenționat în 1994, iar universitățile, atât cele publice, cât și cele private, înmatriculau un număr mare de studenți în regim cu taxă. Potrivit reglementărilor intrate în vigoare în 2001, standardul minim pentru obținerea titlului de profesor universitar includea publicarea a cel puțin trei cărți, dintre care una sau chiar două puteau fi manuale universitare – ceea ce era în consonanță cu cerința ca un cadru didactic să se concentreze mai mult pe lucrul cu studenții și să le ofere materiale accesibile de studiu. În al doilea rând, apar schimbări semnificative în ceea ce privește studiile publicate. Cantitativ, numărul acestora scade la 15 (dintre care 10 cel puțin ca autor unic). Dar, pentru prima dată se specifică faptul că aceste studii trebuie publicate în reviste științifice de circulație națională sau internațională sau în volume colective și că cel puțin unul trebuie publicat într-o revistă sau un volum științific apărut în străinătate¹. Această prevedere era menită să asigure că aspirantul la titlul de profesor universitar are o anumită vizibilitate internațională; ca și înainte, nu se făcea însă distincția între publicarea studiului într-un volum sau într-o revistă de specialitate. Stimulentele induse de

¹ Deoarece prevederea era vagă, deturnarea ei era ușor previzibilă: „străinătate” putea însemna Republica Moldova sau alte țări din jur.

noile prevederi îndreptau cercetarea îndeosebi către producția de manuale universitare (într-o vreme în care programele de învățământ la distanță înfloreau). Să accentuăm, de asemenea, că noile standarde și criteriile solicitau capacitatea de a lucra în echipe (internaționale) de cercetare, de a coordona o cercetare, de a edita un volum colectiv.

Reglementările intrate în vigoare în anul 2004 introduceau câteva elemente noi: mai întâi, pentru a stimula o activitate continuă de cercetare, se prevedea ca accentul să cadă pe lucrările publicate după acordarea ultimului titlu. Astfel, pentru profesor universitar, standardul minim consta în publicarea două cărți, dintre care una publicată recent; în publicarea a 6-10 articole/studii, realizate după acordarea ultimului titlu didactic. Se introduce un nou criteriu: candidatul trebuia să fi coordonat, în calitate de director, cel puțin două proiecte de cercetare. Și, deși destul de neclar, se accentua că studiile prezentate ca relevante pentru obținerea titlului trebuie să fie publicate în reviste de specialitate de circulație internațională recunoscute ori în volumele unor manifestări științifice internaționale recunoscute, din țară și din străinătate,

Cum am arătat în secțiunea anterioară, anul 2005 a adus o schimbare fundamentală: s-a accentuat – într-un mod explicit și ferm – asupra necesității ca un candidat la postul de profesor universitar să fi publicat în reviste științifice, și anume în reviste recunoscute ca valoroase, în baza unor criterii de performanță. Ca *benchmark* a fost luată baza de date ISI Web of Knowledge (actualmente: Clarivate Analytics), iar cerința pusă candidaților era să fi publicat în reviste indexate în această bază¹. În spatele acestei schimbări (căreia i se adăuga cerința ca fiecare candidat să fi câștigat prin competiție proiecte de cercetare științifică) era ideea că e nevoie să fie stimulată acordarea cercetării științifice românești la fluxul principal al cercetării pe plan mondial.

Dar în anii 2006-2008 a venit contraofensiva: ea a constat în cel puțin două mișcări. Prima, pe care am menționat-o deja, a fost aceea a vestitelor „echivalări”, cu o consecință cât se poate de directă: subminarea stimulentei pentru a realiza conectarea cercetării științifice românești cu cea de pe plan internațional. Pe de altă parte, însă, spectrul revenirii indicatorilor care să facă apel la necesitatea de a publica în reviste valoroase – iar cele indexate și îndeosebi cotate ISI erau mereu considerate ca intrând în această categorie – era foarte puternic. Nu numai că organizații influente în mediul academic, precum *Ad Astra*, promovau această idee, dar ea a devenit tot mai mult un loc comun în discuțiile desfășurate în diferite întâlniri la nivelul universităților, al Consiliilor acestuia (precum CNATDCU, CNCSIS sau CNFIS) sau chiar al Ministerului Educației. Nu trebuie neglijată nici influența pe care a avut-o asupra lumii universitare „Revista de politica științei și scientometrie”.

¹ Cerința era ca fiecare comisie de specialitate a CNATDCU să stabilească bazele de date relevante în domeniu; pentru domeniul științe politice și relații internaționale cea a ISI Web of Knowledge era una dintre cele obligatorii.

Un astfel de context a facilitat, din păcate, și comportamente oportuniste, care au constat chiar în încălcări repetate ale eticii academice. Poate, însă, că cel mai cunoscut astfel de comportament a fost cel al unei deturnări ingenioase a obiectivului publicării în reviste de tip ISI. Cum am văzut, sensul avut în vedere prin cerința raportării la baza de date ISI era acela de a asigura o vizibilitate internațională a cercetării românești. Dar deturnarea oportunistă a constat în acțiunea de a produce în țară publicații – reviste sau conferințe internaționale – care formal îndeplineau condițiile pentru a fi indexate sau chiar cotate ISI. Impostura a avut și nume: pesemne că cel mai cunoscut e cel al revistei „Metalurgia International” (în acest sens vezi de exemplu Djuric: 2015). Există, însă, și alte exemple; pentru domeniul științe politice și relații internaționale, cel mai cunoscut este cel al revistei „European Journal of Science and Theology”, folosită de mulți candidați la poziții universitare înalte pentru a îndeplini formal standardele. Începând cu anul 2014, cele două reviste nu au mai fost indexate ISI.

Într-un sens, suspicioșii au avut dreptate. Intrarea în vigoare a legii nr. 1/2011 a deschis o nouă eră în evaluarea cercetării individuale a cadrelor didactice din universitățile românești și în formularea unor stimulente specifice de ghidare a comportamentului acestora. Vom discuta aceste chestiuni în secțiunea următoare. În acest moment, vom formula o concluzie pe care o considerăm extrem de importantă. De-a lungul a aproape două decenii, din 1994 și până în 2011, cadrul instituțional promovat de Ministerul Educației pentru gestionarea resurselor umane din învățământul superior românesc a fost de o instabilitate uriașă. Criteriile utilizate pentru evaluarea cercetării au fost extrem de variate și s-au modificat mult în timp, făcând adesea imposibilă formularea unui proiect de carieră al unui cercetător. De asemenea, acest cadru instituțional a stimulat evaluări ale produselor cercetării care nu vizau calitatea acestora, raportată la cercetările realizate pe plan internațional, ci constrângeri mai degrabă locale și cantitative. Un tânăr asistent intrat în sistem în anul 1994, să zicem, nu putea defel să își proiecteze distribuția efortului de cercetare pe termen mediu sau lung: să publice în reviste și volume din țară? Să publice monografiile sau cursuri universitare, îndeosebi pentru studenții înscriși în programe de învățământ la distanță? Să publice în reviste cotate în diverse baze de date sau neapărat în cea a ISI Web of Knowledge? Să aplice pentru granturi de cercetare? Fiecare dintre aceste criterii a contat, mai mult sau mai puțin, la un moment dat. Și, oricât ar fi dorit, tânărul sau tânăra respectivă nu ar fi putut să performeze în atât de diverse direcții. Pe de altă parte, instabilitatea instituțională s-a corelat și chiar a facilitat fenomene precum antrenarea resurselor umane din educație în procese birocratice complicate, dezvoltarea unor comportamente oportuniste de tipul îndeplinirii formale a unor criterii sau al încălcării eticii academice etc.

4. Spre o abordare scientometrică

În contextul schițat mai sus, noul cadru instituțional promovat începând cu anul 2011 (și continuat până în prezent¹, cu schimbări mai curând de ajustare și de coerentizare) a codificat tot mai precis obiective de politică educațională al căror obiectiv a fost creșterea calității cercetării, stabilind constrângeri și stimulente clare. Să ne amintim că avem în vedere domeniul științe politice și relații internaționale. Pentru a i se acorda titlul de conferențiar sau de profesor universitar ori pentru a se abilita, un candidat are în față un set de indicatori în raport cu care el obține un anumit punctaj. Reglementările promovate în această perioadă stabilesc atât punctajul minim pe anumiți indicatori, cât și punctajul total (150 de puncte în cazul titlului de profesor universitar²). Există punctaje clare pentru fiecare tip de publicație a candidatului: cărți, articole în volume, articole în reviste de specialitate; de asemenea, se încearcă o codificare precisă a impactului publicațiilor. Acesta este definit prin luarea în considerare a citărilor acestora.

Există un indicator care solicită publicarea a cel puțin un articol în reviste cotate ISI. Mai mult, e obligatoriu ca revista să aibă un factor de impact de cel puțin 0,1¹⁵, iar punctajul total obținut de candidat din aceste publicații să fie de cel puțin 10 (conform celei mai recente reglementări). De exemplu, acest punctaj e atins atunci când candidatul a publicat singur un articol într-o altă limbă într-o revistă cu un factor de impact de 0.63. De asemenea, citarea publicațiilor în reviste cotate ISI aduce candidatului un număr important de puncte. De exemplu, citarea unei lucrări într-o revistă cu un factor de impact de 0.63 aduce nu mai puțin de 5,4 puncte.

Aceste reglementări induc cadrelor didactice care lucrează în domeniul științe politice și relații internaționale stimulente foarte puternice pentru a-și orienta eforturile de a publica în direcții foarte clare. Publicarea de articole în reviste cotate ISI este acum determinantă. Pe de altă parte, contează acum foarte mult faptul că publicațiile sunt citate. Să ne oprim ceva mai mult asupra acestui tip de stimulente.

Codificarea pe care o oferă reglementările actuale are câteva caracteristici care trebuie menționate. În primul rând, ea amestecă două tipuri de criterii: pe de o parte, factorul de impact al revistei în care e citată publicația; pe de altă parte, faptul însuși al citării. În al doilea rând, nu face în niciun fel apel la concepte și abordări care au fost dezvoltate în ultimul deceniu și ceva în acea direcție de evaluare a cercetării științifice care se numește scientometrie. Avem în vedere construirea și utilizarea așa-numiților indici de impact. Aceștia au capacitatea de a evidenția riguros modul în care poate fi evaluat impactul științific al unui autor, al unui departament dintr-o universitate, al unei universități sau chiar al unei întregi țări.

Vom nota aici că, deși în criteriile comisiei de specialitate a CNATDCU nu e loc pentru astfel de indici de impact, ei sunt folosiți într-un mod esențial în alte situații în care este evaluată cercetarea universitară. Am menționat deja (în

¹ Cel mai recent document pe care îl vom avea în vedere este OM nr. 6129/2016.

² În reglementările anterioare punctajul minim era de 100 puncte.

secțiunea 1) faptul că CNFIS ia așa-numitul indice Hirsch ca unul dintre principalii indicatori folosiți pentru a stabili finanțarea diferențiată a universităților de stat. La începutul anului 2018, CNFIS a realizat o nouă colectare a datelor privind indicele Hirsch al tuturor cadrelor didactice din universitățile de stat. Există de asemenea universități care folosesc astfel de indici de impact (prin raportare la diverse baze de date) pentru evaluarea anuală a cadrelor didactice.

Cel mai cunoscut astfel de indice de impact este indicele Hirsch (h), introdus în Hirsch (2005). Acesta e definit ca cel mai mare număr h cu proprietatea că un autor (luăm doar acest caz în considerare) a publicat cel puțin h lucrări, fiecare fiind citată de cel puțin h ori. Să presupunem, de exemplu, că un autor a publicat șase lucrări, iar ele sunt citate astfel:

6, 6, 5, 5, 5, 3.

Cum se observă ușor, indicele h al acestui autor este 5. Și la fel este și al unui al doilea autor care a publicat tot șase lucrări, care sunt citate așa cum indică vectorul de mai jos:

23, 8, 5, 5, 5, 3.

Chiar dacă, în mod evident, impactul celor doi autori este diferit (primul are 30 de citări, al doilea are 49), indicele h dă pentru amândoi același rezultat. În literatura de specialitate s-au propus și alți indici care au o capacitate mai mare de diferențiere. Unul dintre aceștia este așa-numitul indice g , introdus de Egghe (2006). Indicele Egghe al unui autor este acel număr g cu proprietatea că cele mai citate g publicații ale acestuia sunt împreună citate de cel puțin g^2 ori. Se vede ușor că, în exemplul nostru, primul autor are $g = 5$, însă al doilea are $g = 7$. (Niciodată indicele g nu este mai mic decât indicele h .)

Dacă, așa cum se admitea încă în reglementările promulgate în anul 1994, numărul citărilor este o măsură relevantă a impactului științific al unui autor¹, atunci apelul la indici de impact, precum h și g , credem că poate arunca o lumină asupra înțelegerii comportamentului cadrelor didactice universitare din domeniul pe care îl avem în vedere. Susținerea noastră este că reglementările instituite începând cu anul 2011 au stimulat cadrele didactice care predau științe politice și relații internaționale în universitățile românești să încerce să publice în reviste cotate ISI, dar și să urmărească mai atent impactul publicațiilor lor. Noul cadru de evaluare a cercetării științifice ar urma astfel să inducă tendința generală ca acești indici să crească.

Este oare așa? În secțiunea următoare ne propunem să confruntăm această susținere cu faptele.

¹ Desigur, alături de numărul publicațiilor sale.

5. O privire de ansamblu

Din cele peste 90 de universități care funcționează astăzi în România, 21 ofereau în anul 2017 programe de studii – de licență, masterat și chiar doctorat – în domeniul științe politice și relații internaționale. Un număr de peste cinci sute de cadre didactice asigurau desfășurarea activităților din acest domeniu. În acest eseu am argumentat că aranjamentele instituționale promovate de autoritățile naționale – în cazul nostru, de Ministerul Educației la propunerea CNATDCU – stimulează într-un mod specific tipul de producție științifică al universităților. Atunci este de așteptat că, în perioada care a urmat apariției legii nr. 1/2011 a educației și a reglementărilor promovate în baza ei, unul dintre fenomenele care s-au produs a constat în schimbări în valoarea indicilor de impact care caracterizează aceste cadre didactice. Și anume am avea o tendință generală de creștere a acestor valori; în particular, ne-am aștepta ca valorile individuale ale indicelui g să crească.

În investigația pe care am realizat-o și pe care o vom prezenta pe scurt mai jos nu ne-am rezumat, însă, la analiza valorilor indicilor de impact individuali. Am încercat să realizăm o imagine a situației din învățământul superior românesc de științe politice și relații internaționale prin raportare la producția științifică globală a departamentelor universitare în care sunt cuprinse cadrele didactice evaluate.

În acest sens, am mers într-o direcție pe care au călcat și alți autori. Spre exemplu, Sinha și Macri (2002) au evaluat și comparat departamentele de științe economice din Australia. De asemenea, Tol (2008) a analizat departamentele de științe economice din Irlanda. Într-un mod apropiat de argumentul nostru central, Moya, Prior, Rodriguez-Perez (2015) au arătat că promulgarea noii legi privind educația superioară în Spania, a furnizat stimulente specifice care au avut un efect important asupra tipurilor de articole publicate în domeniul contabilității.

Din fericire, ne-am putut baza pe analize asemănătoare realizate și în România. Spre exemplu, în perioada imediat următoare a promulgării legii educației naționale (1/2011) și a noilor criterii de evaluare a producției științifice a cadrelor didactice, Vîiu, Vlăsceanu și Miroiu (2012) au realizat o evaluare și au propus o ierarhizare a departamentelor de științe politice și relații internaționale. Am folosit rezultatele oferite de acești autori pentru a compara valorile indicelui g (calculat pentru departamentele din domeniu) relativ la anul 2012 cu cele culese de noi în anul 2017. În aceeași perioadă, Păunescu și Hâncean (2013) au publicat un studiu în care au analizat evaluarea și ierarhizarea departamentelor de sociologie. Miroiu, Păunescu și Vîiu (2015) au publicat o analiză comparativă a departamentelor care oferă programe de studii în trei domenii: științe politice și relații internaționale, sociologie și marketing.

Încercarea de a agrega indicii de impact individuali la nivelul unui grup (în cazul nostru, al departamentelor din cele 21 de universități) este, însă, dificil de realizat, fiindcă atât indicele h , cât și indicele g nu sunt liniari. De exemplu, calcularea unei valori medii a lui g pentru membrii unui departament este lipsită de sens. De aceea vom folosi ceea ce se numește indicele g -succesiv. Acesta este pur

și simplu un indice g de ordin doi, calculat pe baza indicelui g (= de ordinul întâi) al fiecărui membru al departamentului analizat. Altfel spus, tratăm indicii g de ordinul întâi ai membrilor departamentului la fel cum tratăm numărul de citări în calcularea indicilor de ordinul întâi. Acest indice agregat g -succesiv are o putere relativ ridicată de discriminare. Pentru a maximiza gradul de diferențiere, vom face apel la o variantă a acestui indice g -succesiv, numită indice g -succesiv rațional (Tol: 2008). Avantajul acestuia este că în timp ce indicele g -succesiv e întotdeauna un număr natural, indicele g -succesiv rațional permite diferențierea mai fină între două departamente care altminteri aveau același scor¹.

Pentru a determina indicii g (de ordinul întâi) ai membrilor celor 21 de departamente, am utilizat software-ul *Anne Harzing's Publish or Perish* (Harzing, 2007). Am accesat numărul citărilor tuturor membrilor departamentelor de științe politice, relații internaționale și studii europene² care au publicat articole indexate în baza de date Google Scholar. Programul *Publish or Perish* calculează automat indicii g individuali. În baza de date am inclus toate cadrele didactice cu normă întreagă³ (asistenți universitari, lectori universitari, conferențieri universitari, profesori universitari). Persoanele care au fost analizate pentru fiecare universitate au fost cele care apar în listele oficiale prezentate pe site-ul instituției de învățământ superior⁴. Au fost luate în calcul toate lucrările acestor autori, indiferent de momentul publicării lor, până la data la care a fost realizată baza de date.

¹ Formal, indicele g -succesiv rațional (g_1^A) e definit astfel: $g_1^A = g_1 + \frac{\sum_{i=1}^{g_1+1} g_i - g_1^2}{(g_1+1)^2 - g_1^2}$,

unde g_i este valoarea indicelui g -succesiv; evident, acest indice este $\geq g_i$, dar $< g_i + 1$.

² Am inclus și relațiile internaționale și studiile europene din două considerente: mai întâi, ierarhizarea departamentelor realizată de Ministerul Educației în 2011 a inclus programele de relații internaționale în domeniul științe politice; în al doilea rând, ierarhizările alternative, precum cea din Vîiu, Vlăsceanu, Miroiu (2012), includ de asemenea în analiză relațiile internaționale.

³ Baza de date este accesibilă la adresa <http://adrian.miroiu.ro/working-papers/romanian-political-science-and-ir-departments-2017-database/>.

⁴ Una dintre limitele importante ale cercetării noastre e legată de componența departamentelor: în unele universități departamentele cuprind nu numai specializările științe politice și relații internaționale, ci și, de exemplu, cele de istorie, comunicare, administrație publică sau sociologie etc. Totuși, pentru unele din aceste specializări funcționează aceleași criterii de evaluare ale CNATDCU. Menționăm de asemenea că în construirea bazei de date autocitățile nu sunt controlate. Considerăm totuși că autocitățile nu afectează substanțial rezultatele finale. Am considerat, asemenea altor autori, că astfel de erori sunt aleatorii, astfel încât nu vor discrimina anumite departamente, ci le vor afecta, în medie, pe toate la fel (Păunescu, Hâncean: 2013). Mai mult, admitem că pot exista coincidențe de nume.

Culegerea informațiilor pentru baza de date referitoare la anul 2017 a fost realizată în luna septembrie 2017; ca urmare, articolele și datele referitoare la citări sunt cele înregistrate în Google Scholar până la începutul lunii septembrie 2017. În compararea rezultatelor și indicilor departamentelor din 2017 cu cele din 2012, am făcut apel la calcul baza de date utilizată în Vișu, Vlăsceanu, Miroiu (2012).

Succint, rezultatele obținute sunt expuse în tabelul și în graficul de mai jos:

Nr	Universitatea	2012	2017
1	Școala Națională de Studii Politice și Administrative	9,36	13,44
2	Universitatea din Craiova	2,40	4,78
3	Universitatea din București	7,88	12,56
4	Universitatea „Nicolae Titulescu”	5,00	8,59
5	Universitatea din Oradea	4,00	8,53
6	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir”	2,20	5,64
7	Universitatea „Hyperion”	2,00	4,89
8	Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu	3,42	6,69
9	Universitatea „Stefan cel Mare” din Suceava	3,00	5,55
10	Universitatea „Petru Maior” din Târgu Mureș	3,42	4,44
11	Universitatea „Spiru Haret” din București	2,40	7,87
12	Universitatea „Petre Andrei” Iași	3,00	3,57
13	Universitatea de Vest din Timișoara	2,40	6,54
14	Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad	2,20	4,78
15	Universitatea „Andrei Șaguna” din Constanța	2,40	3,57
16	Universitatea „Ovidius” din Constanța	2,00	3,86
17	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași	3,14	4,67
18	Universitatea „Danubius” din Galați	1,00	4,44
19	Universitatea „Sapientia”		5,73
20	Universitatea „Lumina” a Europei de Sud-Est		4,33
21	Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca	10,47	10,90

Tab. 1 Indicii g-succsivi raționali ai departamentelor din universitățile care oferă programe universitare de studii în domeniul științe politice și relații internaționale

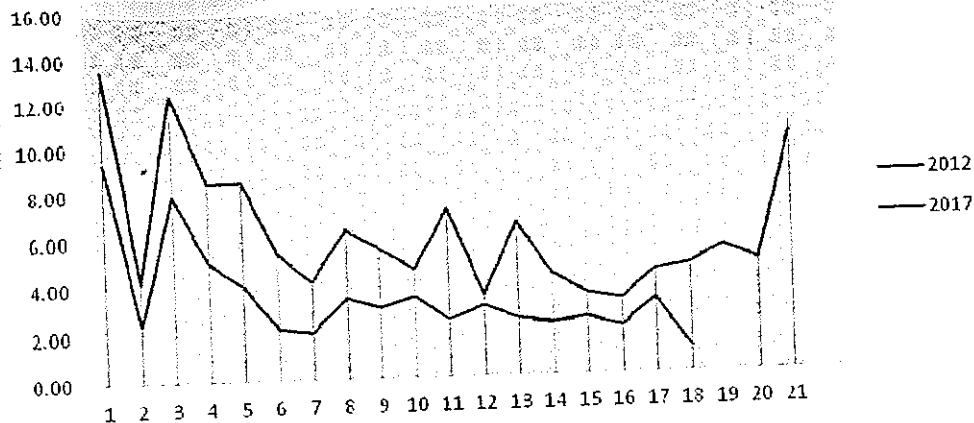

Fig. 2 Rezultatul comparativ utilizând g^A între producția științifică a departamentelor de științe politice și relații internaționale din 2012 și 2017.

Notă: Din considerente de spațiu, universitățile au fost notate conform cu ordinea din Tabelul 1.

Se observă că în cazul a 19 universități din cele 21 analizate indicele g -succesiv rațional al departamentelor are valori mai mari. Universitățile Sapienția și Lumina, pentru care sunt prezentate date doar pentru anul 2017, nu aveau departamente de științe politice în anul 2012. Este exact rezultatul la care ne așteptam. Căci pe de o parte indicele g^A al departamentului dă informații cu privire la indicii individuali – și deci inclusiv la felul în care cadrele didactice au fost stimulate de noul cadru instituțional să se comporte în activitatea lor de cercetare – cât și la o anumită politică a fiecărei universități, a fiecărui departament în parte, de a stimula cadrele lor didactice să publice în reviste și în volume cu o vizibilitate mai mare, care deci vor putea atrage mai multe citări.

Cele 21 universități care oferă programe de studii în domeniul științe politice și relații internaționale pot fi grupate în două mari categorii. Prima cuprinde trei universități: SNSPA, Universitatea din București și Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca. Acestea au un indice g -succesiv rațional ridicat, cu maxima de 13,56.

Pentru toate celelalte putem observa o omogenitate destul de ridicată; mai mult, aceasta s-a accentuat între 2012 și 2017. Acest fapt poate fi explicat tot într-o perspectivă instituțională: atunci când un număr de actori au un comportament constrâns de aceleași reguli, instituții, ei vor tinde să semene între ei. Apare un fenomen de izomorfism instituțional (DiMaggio, Powell: 1991). Echilibrul care tinde să se constituie are, însă, și o caracteristică puțin dezirabilă: conformitatea care ia naștere „nu e neapărat o deplasare către o eficiență mai ridicată sau către standarde tot mai înalte de calitate. Dimpotrivă, într-un cadru instituțional, tendința

de aliniere la poziția mediană este acompaniată de deplasarea în jos a acestei poziții. Pe termen mediu omogenizarea este puternic corelată cu standarde de calitate mai joase” (Miroiu, Vlăsceanu: 2012, p. 202).

Consecința care decurge cât se poate de clar de aici este că, pentru a asigura în continuare eficiența stimulentei ca cercetătorii români să publice în continuare studii de calitate, e nevoie ca acestea să fie periodic reafirmate și chiar întărite (cum, de altfel, e cazul cu cele mai recente modificări ale reglementărilor, realizate în 2016 prin OM nr. 6129).

Concluzia noastră, sugerată de analiza domeniului de științe politice și relații internaționale, este simplă: dacă într-adevăr vocația excelenței poate motiva un procent oarecare dintre cadrele didactice universitare să producă o cercetare de calitate, la nivel de sistem numai un cadru instituțional bine construit, capabil să ofere atât stimulente pozitive, cât și constrângeri eficiente și clare, poate conduce la ceea ce este dezirabil: creșterea atât a cantității, cât și a calității producției științifice românești.

Referințe bibliografice:

- [1] Corlan, A.I. (2015). România în “Science & Engineering Indicators 2014”. I. Statistica Descriptivă a Indicatorilor și Ratelor, *Revista de politica științei și scientometrie*, Serie nouă, 4 (2), pp. 110–123.
- [2] DiMaggio, P., Powell, W. (1991). The iron cage revisited: institutional isomorphism and collective rationality in organizational fields, în Powell, W., DiMaggio, P. (editori) *The New Institutionalism in Organizational Analysis*, University of Chicago Press, Chicago, pp. 63 – 83.
- [3] Djuric, D. (2015). Penetrating the omerta of predatory publishing: the Romanian connection, *Science and engineering ethics*, 21, 1, pp. 183 – 202.
- [4] Egghe, L. (2006). Theory and practise of the g-index, *Scientometrics*, 69, 1, pp. 131–152.
- [5] Harzing, A.W. (2007). *Publish or Perish*, disponibil la <http://www.harzing.com>
- [6] Hirsch, J. E. (2005). An index to quantify an individual’s scientific research output, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102, pp. 16569 – 16572.
- [7] Kwiek, M. (2015). The European research elite: a cross-national study of highly productive academics in 11 countries, *Higher Education*, 71(3), pp. 379 – 397.
- [8] Miroiu, A., Florian, B. (2015). *Universitatea românească azi*, Tritonic, București.
- [9] Miroiu, A., Păunescu, M., Vîiu, G.-A. (2015). Ranking Romanian academic departments in three fields of study using the g-index, *Quality in Higher Education*, 21, 2, pp. 189 – 212.
- [10] Miroiu, A., Vlăsceanu, L. (2015). Relația dintre calitate și finanțare. Cazul românesc, în Miroiu, A., Florian, B., *Universitatea Românească Azi*, Tritonic, București, pp. 181 – 211.
- [11] Moya, S., Prior, D., Rodriguez-Perez, G. (2015). Performance-based Incentives and the Behavior of Accounting Academics: Responding to Changes, *Accounting Education: An International Journal*, 24, 3, pp. 208 – 232.

- [12] North, D.C. (1990). *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, Cambridge University Press, Cambridge.
- [13] Păunescu, M., Hâncean, G. (2013). Ranking the Romanian departments of Sociology. Comparative results of different evaluation methodologies, *Quality Assurance Review for Higher Education* 5, 1-2, pp. 5 – 17.
- [14] Proteasa, V., Păunescu, M. Miroiu, A. (2017). An extension of the Characteristics Scales and Scores: isolating ‘interinstitutional’ from ‘intra-institutional’ variance in highly skewed real population distributions, în *Proceedings of the 16th International Conference on Scientometrics & Informetrics*, 16 - 20 October, 2017, Wuhan University, Wuhan, China, pp. 1178 – 1189.
- [15] *Science and Engineering Indicators* (2014). National Science Foundation. National Center for Science and Engineering Statistics.
- [16] Sinha, D., Macri, J. (2002). Rankings of Australian Economics Departments, 1988-2000, *The Economic Record*, 78/241, pp. 136 – 146.
- [17] Tol, R. (2008). A rational, successive g-index applied to economics departments in Ireland, *Journal of Informetrics*, 2, 2, pp. 149 – 155.
- [18] Vîiu, G.-A., Vlăsceanu, M., Miroiu, A. (2012). Ranking political science departments: the case of Romania, *Quality Assurance Review for Higher Education* 4, 2, pp. 79 – 97.

Documente oficiale

- Ordinul ministrului învățământului nr. 5.723/1994 privind concursurile pentru ocuparea posturilor didactice de conferențiar și profesor universitar
- Ordinul ministrului educației naționale nr. 5.103/1999 privind criteriile de evaluare pentru conferirea calității de conducător de doctorat.
- Adresa din 24 mai 2001 de la Comisia de sociologie, științe politice și științe ale comunicării, Consiliul Național de Atestare a Titlurilor –MEC, privind criteriile specifice de evaluare pentru conferirea titlurilor de doctor, conferențiar, profesor și conducător de doctorat
- Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 4.822/2004 pentru aprobarea Sistemului de evaluare privind ocuparea posturilor/acordarea titlului de conferențiar universitar, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 41 din 12 ianuarie 2005.
- Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 4.823/2004 pentru aprobarea Sistemului de evaluare privind ocuparea posturilor/acordarea titlului de profesor universitar
- Ordin nr. 3543 din 9 martie 2005 pentru suspendarea aplicării unor ordine ale ministrului educației și cercetării
- Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5098/2005 pentru aprobarea Sistemului de evaluare privind conferirea titlului de profesor universitar, cu modificările și completările ulterioare
- Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5.099/2005 pentru aprobarea Sistemului de evaluare privind conferirea titlului de conferențiar universitar, cu completările ulterioare

- Ordin nr. 3548 din 6 aprilie 2006 privind completarea ordinelor ministrului educației și cercetării nr. 5.098, 5.099, 5.100 și 5.101 din 3 octombrie 2005 pentru aprobarea sistemelor de evaluare privind conferirea titlurilor de profesor universitar, conferențiar universitar, cercetător științific gradul I, respectiv cercetător științific gradul II
- Ordin nr. 5896 din 11 noiembrie 2008 pentru completarea Sistemului de evaluare privind conferirea titlului de profesor universitar
- Ordin nr. 5897 din 11 noiembrie 2008 pentru completarea Sistemului de evaluare privind conferirea titlului de conferențiar universitar, aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5.099/2005
- Ordin nr. 4691/2011 - P4 - Științe sociale
- Ordin nr. 3697 din 10 aprilie 2012 pentru modificarea Ordinului ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 4.691/2011 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare și a atestatului de abilitare, pentru domeniile științifice aferente panelului pe domenii fundamentale P4 - Științe sociale din cadrul Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare, a Ordinului ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 3.759/2011 privind aprobarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare și a structurii acestuia și a Ordinului ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 4.089/2011 privind aprobarea componentei nominale a comisiilor de specialitate ale Panelului 4 - Științe sociale din cadrul Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare
- Ordin nr. 6560 / 2012 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior și a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare
- Ordin nr. 4204 din 15 iulie 2013 pentru modificarea anexelor nr. 3, 5, 9, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 33, 34 și 35 la Ordinul ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului nr. 6.560/2012 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior și a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare
- Ordin nr. 6129 din 2016 privind aprobarea standardelor minimale necesare și obligatorii pentru conferirea titlurilor didactice din învățământul superior, a gradelor profesionale de cercetare-dezvoltare, a calității de conducător de doctorat și a atestatului de abilitare.